

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 19 mei 2024

Pinksteren - Afscheid van de Messias

Alex van Heusden

*Kom, Geest, vernieuw het aangezicht der aarde,
wek onze kracht, vuur onze hartstocht aan.*

‘Lied van de vijftig dagen’. De vijftig dagen zijn die tussen Pasen en Pinksteren. Of, om het oorspronkelijk Joods te zeggen, tussen Pesach en Sjavoeot. Pesach is het feest van de bevrijding uit het slavenhuis Egypte. Vanaf dan worden zeven weken geteld. Het Hebreeuwse woord *sjavoeot* betekent ‘weken’. Zeven weken, vijftig dagen. Het Griekse *pentekostē*, in onze taal Pinksteren, betekent ‘vijftig’. Het feest van Sjavoeot, van de vijftigste dag, zeven weken na Pesach, herinnert aan de gave van de Thora, *mattan tora*, op de berg Sinai. Dit alles wordt opgeroepen in het ‘Lied van de vijftig dagen:

zoals aan Mozes in een storm van vuur
werden die dag de tien volkomen woorden
in alle talen te verstaan gegeven
aan alle volkeren onder de hemel.

De tien volkomen woorden. In alle talen. Volkomen wil hier zeggen: geheel en al verstaanbaar, want gesproken in mensentaal, op mensen toegesneden, richtinggevend, oriëntatie voor hoofd en hart. ... *de taal schakeren naar alle spraak en woorden* - zoals Gerrit Achterberg dichtte. Geen geheimtaal, geen verborgen code. Eén grote oproep tot solidariteit tussen mensen wereldwijd. Dus niet ‘eigen volk eerst’. Niet mensen opzetten tegen elkaar, geen cultuur van tweespalt, haat en achterstelling. Dat allemaal niet. Maar wel alles wat mensen nader brengt tot elkander, over grenzen en scheidsmuren heen; alles wat mensen opricht en ten goede komt - adem van leven.

‘Lied van de vijftig dagen’. Dat zijn er veertig plus tien. Het lied roept in enkele beelden op wat in de evangelieverhalen verteld wordt over Jezus: dat hij verrezen is ten derde dage; dat hij veertig dagen lang verscheen aan zijn leerlingen, allereerst aan vrouwen; dat hij door dichte deuren binnenkwam; dat hij brood brak en deelde. Verschijningsverhalen, zo worden ze genoemd. Hij liet zich zien, na zijn dood. Maar wat zagen ze? Een schim, een spookgestalte? Ze zagen wat en wie hij is. Wat hij voor hen betekent. Een levensinzet, wat mens zijn is, toonbeeld van onderlinge solidariteit. Dat allemaal. ‘Messias’ noemen ze hem, kracht tot bevrijding. Alles wat onmogelijk is? Wat niet gedaan kan worden, niet volbracht? Dat zou hij belichamen? Als lichtend voorbeeld? Waar of niet? Of nog niet waar? Nog altijd niet? Zie deze wereld.

Hoe paradoxaal het ook mag klinken, al die verhalen waarin Jezus zich laat zien, zijn ook verhalen van afscheid. Na veertig dagen is hij weg, de Messias. Voorgoed verdwenen. Een herinnering enkel nog, zelf een verhaal geworden, een veelvoud van verhalen. Omdat hij niet weg te denken is, deze mens, omdat hij de achtergeblevenen, zijn leerlingen, voorgoed getekend heeft, en niet enkel hen, ook volgende generaties die hem niet hebben gekend.

... deze en nog vele andere verhalen doen over hem de ronde, waar of niet. We hebben een verhaal, een veelvoud van verhalen. Daar moeten we niet lichtvaardig over doen, want het is nogal wat - als je een verhaal hebt. Een verhaal dat hem ademt, dat zijn geest weerspiegelt. Om iets tot stand te brengen. Kracht tot vernieuwing, scheppingskracht.

De mens, mensheid, *adám* - wij mensen zijn geroepen om deze aarde te maken tot een bewoonbare plaats voor alles wat leeft en adem heeft. Die intuïtie ligt besloten in die aloude formulering over 'de geest die het aangezicht van deze aarde zal vernieuwen'. Het is aan ons zo te leven, in die geest, krachtens die hartstocht tot vernieuwing.

Wat geweest is, is geweest. Het is nu aan ons. Dat is wat elke generatie moet zeggen: het is nu aan ons - wij moeten het doen, wij zelf. Weliswaar op de vleugels van een lange traditie, gedragen door een kostbaar erfgoed dat ons is aangereikt, dat wij bezingen en vieren - waarom zijn we hier anders? - maar toch: het is aan ons. We kunnen ons niet, niet meer, beroepen op enige stem van buiten of boven ons - geen stem uit de hemel en geen Messias die het wel even voor ons zal doen.

'De solidariteit van de Messias houdt ons bijeen.' Zo schrijft Paulus in een brief aan de ekklesia van Korinte, zo'n twintig jaar na de dood van Jezus. In het voorgelezen fragment van die brief hoorden we een zin die je verder nergens tegenkomt in zijn brieven:

Ook al hebben wij Messias gekend naar het vlees,
zo kennen wij hem nu niet meer.

Wat staat hier? Ik versta het zo. De Messias is niet meer onder ons. De Messias zoals hij geleefd heeft, de Messias 'naar het vlees', dat wil zeggen: de Messias in zijn historisch aanwijsbare bestaan, een mens van vlees en bloed, die is uit ons midden verdwenen. En daaruit volgt: het is nu aan jullie. Alles moet anders, een transformatie is geboden, een algehele metamorfose. En om te beginnen, aldus Paulus, moeten jullie zelf veranderen: 'aan ons is de opdracht tot verandering gegeven.'

Deze wereld moet anders. Het visioen van deze wereld anders, dat spreekt uit de brieven van Paulus, behelst niet de voortzetting van het Romeins Imperium van zijn dagen, maar de totstandkoming van een volledig andere wereldorde. In de taal van Paulus 'nieuwe schepping'. 'Wat vroeger was is nu voorbij, zie: het nieuwe is geworden.' - deze schepping, deze oude wereld omgevormd in nieuwe schepping, ook genaamd 'nieuwe mensheid', 'laatste mens' (1 Korintiërs 15:45).

Schepping is het tegendeel van chaos. De wereld van toen was chaos evenals de wereld van nu waarin wij leven. 'Heel deze schepping - deze oude wereld - zucht en lijdt als een vrouw in barensweeën tot op vandaag' - zo schrijft Paulus in zijn befaamde brief aan de Romeinen (8:22). Een wereld van vrije mensen, bevrijd tot in hun lichaam - hun spiermassa, huid, bloedsomloop, beweging, ademhaling, eten en drinken, liefhebben en aanraken.

Als wij ekklesia willen zijn, in de geest van Paulus, 'lichaam van de Messias' in deze wereld, moeten wij ons oefenen, met geduld en volharding, in het betrachten van solidariteit met allen die worden gestigmatiseerd en buitengesloten. Jullie begrijpen waar ik op doel.

Bij tijd en wijle dient zich een kleine kans aan om het begin van een verschil te maken, een verandering ten goede. In de taal van de bijbel heet die kleine kans 'heilige geest' - adem,

inspiratie, een injectie van creatieve zuurstof die alles in beweging zet en voorziet van nieuwe energie, zoveel mogelijk mensen ten goede.

Hierom draait het 'Grote Verhaal' dat ons als erfgoed is meegegeven, overgewaaid uit het oosten naar dit deel van de wereld waarin wij leven, dit oude Europa vol krassen en deuken, met een accu die toe is aan vernieuwing, zeker nu aan de oostflank van dit werelddeel een oorlog woedt en in verschillende landen, ook in het onze, een bruin-rechtse ideologie zich in explosieve mate doet gelden en om zich heen grijpt.

Waakzaamheid is geboden, nu meer dan ooit. De bakens verzetten onze opdracht. Deze moeilijke tijd, nationaal én internationaal, baart ons zorgen, soms ook angst.

Dit vanouds toch al conservatief gekleurde land stevent af op een naar binnen gekeerd nationalisme dat tolerantie verder doet afnemen en spanningen tussen groepen in de samenleving versterkt en uitvergroot. Die ontwikkeling neemt de zeer verontrustende vorm aan van een nieuwe normaliteit. Wat ooit verwerpelijk was, wordt van dag tot dag normaler gevonden.

Wat staat ons te doen? Ons teweer stellen tegen onverschilligheid, een 'laat maar waaaien'-mentaliteit en niet zwijgen, alsof we stom zijn. Leven tegen de dood in al zijn gedaanten, tegen alles wat het leven onleefbaar maakt, onmenselijk, onwaardig. Aangevuurd door de hoop die ons vraagt. We hebben een steile weg te gaan. Er is een wereld te winnen.

En nog dit, ten slotte. Een korte chassidische vertelling. Ik heb die al eens eerder hier verteld, maar ja, leren is herhalen. Zoals het koor bekende liederen toch weer repeteert. Toen men de Kozker rebbe eens vroeg: 'Waarom wordt Sjavoet het feest genoemd van het *geven* van de Thora, en niet de tijd van het *ontvangen* van de Thora?' toen heeft hij geantwoord: 'De Thora is eens en voorgoed gegeven op de Sinai. Daaraan herinnert het feest. Maar het ontvangen geschiedt elke dag. Gegeven is aan allen in gelijke mate, maar niet allen hebben in gelijke mate aangenomen.'

Ontvangen is leren. De woorden horen en ze prenten in je hart en ze doorgeven aan je kinderen. Leren is uitleggen, verklaren, die oude woorden vertalen naar deze wereld, ze verbinden met hier en nu. Die mensen daar, aan de voet van de Sinai, wij zijn die mensen.